

Већу интердисциплинарних студија
Сенату Универзитета уметности у Београду

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ И ОДБРАНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
МР АНИЦЕ САБО
ИСПОЉАВАЊЕ СИМЕТРИЈЕ У МУЗИЧКОМ ОБЛИКУ – ПИТАЊА
МЕТОДОЛОГИЈЕ АНАЛИЗЕ

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације мр Анице Сабо *Испољавање симетрије у музичком облику – питања методологије анализе* у саставу др Мирјана Веселиновић Хофман, редовни професор ФМУ, др Миодраг Шуваковић, редовни професор ФМУ, др Весна Микић, ванредни професор ФМУ, др Леон Штефанија, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Љубљани – коментор, и др Соња Маринковић, редовни професор ФМУ – ментор, на састанку одржаном 25.02.2014. предложила је и усвојила извештај којим се позитивно оцењује дисертација мр Анице Сабо. Извештај комисије садржи биографске податке о кандидату, анализу докторске дисертације и завршну оцену дисертације.

БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ

Мр Аница Сабо је рођена у Београду 1954. године. Након завршене средње музичке школе „Јосип Славенски“ (теоретски одсек и фагот) 1974. године, студирала је паралелно на два одсека – за композицију (класе С. Рајичића и С. Хофмана) и за дувачке инструменте (фагот, класа И. Туршича). Дипломирала је и магистрирала на одсеку за композицију (1986) у класи Срђана Хофмана.

Након основних студија радила је у Школи за музичке таленте у Ћуприји, где је предавала све теоријске предмете. Паралелно са радом у Ћуприји започиње и рад на Факултету музичке уметности на коме је прошла сва звања од асистента приправника (1982), асистента (1985), доцента (1992), ванредног (2000) и редовног професора (2013). Од доласка на Факултет била је ангажована као асистент на готово свим теоријским предметима, а од избора у наставничко звање ради на предмету Музички облици. Уписала је докторске студије (група Теорија уметности

и медија) на Универзитету уметности у Београду 2007. године и положила све испите предвиђене планом и програмом студија. Бави се композиторским и теоријским радом.

Интересовања Анице Сабо за теоријска разматрања усмерена су на проучавање стваралаштва аутора који су значајно обележили развој српске музике (Стевана Мокрањца, Јосифа Маринковића, Петра Коњовића, Милоја Милојевића, Марка Тајчевића, Станојла Рајичића, Александра Обрадовића, Василија Мокрањца, Јосипа Славенског, Марка Тајчевића, Јосифа Маринковића Златана Вауде). У њиховим делима разматрала је питања везана за формални контекст појединих дела, указивала на њихово место у развоју српске музике и анализирала питања трансформације фолклорног узорка. Друга важна област њених истраживања је подручје везано за разумевање процеса обликовања музичког тока – посебно питања везана за испољавање симетрије у музичком делу. Била је ангажована на пројектима: *Светска музика и европско културно наслеђе* (Министарство за науку и технологију Републике Србије – бр. 1427, руководилац пројекта др Мирјана Веселиновић Хофман) и *Светски хронотопи српске музике* (Министарство за науку и животну средину – бр. 147045, руководилац пројекта др Мирјана Веселиновић Хофман). Тренутно ради на пројектима *Идентитети српске музике у светском културном простору* (Министарство за науку и технологију Републике Србије – бр. 177019, руководилац пројекта др Мирјана Веселиновић Хофман) и *Проучавање, редиговање и објављивање српске музичке баштине, сакупљање и обрада грађе* (Матица српска, руководилац пројекта др Соња Маринковић). Објавила је 50 теоријских радова у водећим часописима и зборницима радова са научних скупова.

Композиторско стваралаштво Анице Сабо обухвата оркестарска и камерна дела. Већина композиција је изведена а неке од њих су снимљене и чувају се као трајни снимци за потребе РТС. Дела су јој извођена на Међународној трибини композитора и у концертним дворанама широм Србије, као и у Словенији. У извођењу су учествовали познати солисти и ансамбли из наше средине. Језгровит и концизан музички израз налази исходиште у малим формама и камерном звуку, а у најновијим делима се све чешће окреће тексту.

Педагошка активност Анице Сабо везана је за ФМУ готово три деценије. Од избора у наставничко звање (1992) под њеним менторством је одбрањено више од тридесет дипломских радова, четири магистарска рада и један специјалистички рад. Од 2011. године свој педагошки ангажман посебно артикулише кроз рад на предмету Методика теоријске наставе на мастер академским студијама. Њени студенти настављају рад на средњим и високим школама у Србији. Поред рада на ФМУ по позиву је била ангажована на Академији уметности у Новом Саду, Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, Музичкој академији на Цетињу и Академији лепих уметности у Београду, где је, поред предмета за који је бира на матичном факултету, предавала и Анализу музичког дела. Ангажована је као предавач на семинарима за усавршавање наставника.

Објављени радови:

1. Сабо, Аница, Принцип руковедања у *Другом гудачком квартету* Петра Коњовића, *Развитак*, Зајечар, 1992, 3, 42–28.
2. Сабо, Аница, Серијалне композиције Беле Бартока, *Нови Звук*, Београд, 1993, 1, 113–137.
3. Sabo, Anica, Palindromična koncepcija ciklusa u koncertima Bele Bartoka – rezultat transformacije motivsko-tematskog sadržaja, *Folklor i njegova umetnička transpozicija*, Fakultet muzičke umetnosti, Beograd, 1993, 349–385.
4. Сабо, Аница, Песме Мокрањчевих руковети у Коњовићевој збирци *Моја земља*, *Развитак*, Зајечар, 1993, 4, 35–40.
5. Сабо, Аница, Александар Обрадовић: *Концерт за виолину и гудаче* и *Музика за клавир и гудаче*, *Нови Звук*, 1994, 3, 85–97.
6. Сабо, Аница, Два концерта Станојла Рајичића, *Зборник Матице српске за сценску уметност и музику*, Нови Сад, 1994, 14, 87–96.
7. Сабо, Аница, Улога и значај трансформације мотива у процесу остваривања кохерентности циклуса, Бела Барток, Први концерт за виолину и оркестар оп. постх, Властимир Перичић (уред.), *Фолклор – Музика – Дело*, ФМУ, Београд, 1995, 473–492.
8. Сабо, Аница, Руковети Стевана Мокрањца – приступ формалној анализи, у Димитрије Големовић (уред.), *Мокрањчеви дани 1995–1997*, Мокрањчеви дани и ФМУ, Неготин и Београд, 1997, 29–55.
9. Сабо, Аница, Третман фолклорних напева у *44 дуа за две виолине* Беле Бартока, у Димитрије Големовић (уред.), *Мокрањчеви дани 1995–1997*, Мокрањчеви дани и ФМУ, Неготин и Београд, 1997, 189–207.
10. Сабо, Аница, Посебност Бартоковог односа према златном пресеку у процесу обликовања музичког тока, у Мишко Шуваковић (уред.), *Изузетност и сапостојање*, Факултет музичке уметности, Београд, 1997, 131–139.

11. Сабо, Аница, Гудачки квартет оп. 11 Ге-дур Милоја Милојевића, у Властимир Перичић (уред.), Композиторско стваралаштво Милоја Милојевића, Музиколошки институт САНУ, Београд, 1998, 235–242.
12. Сабо, Аница, Бартокови принципи тематског обједињавања циклус, *Нови Звук*, Београд, 1998, 12, 97–113.
13. Сабо, Аница, Обрадовићев последњи *Largo elegico essepresivo*, *Мокрањац*, часопис за културу, Неготин, 2001, 50–52.
14. Сабо, Аница, Бела Барток – Јосиф Маринковић, *Мокрањац*, часопис за културу, Неготин, 2003, 52–50.
15. Сабо, Аница, Бела Барток – Марко Тајчевић, *Дело и делатност Михајла Вукдраговића и Марка Тајчевића – поводом стогодишњица рођења двојице композитора*, Одељење ликовне и музичке уметности САНУ (књ. 5), Београд, 2004, 113–131.
16. Сабо, Аница, Мокрањчеве руковети, утицај интерпретације на аналитичку процедуру, у Весна Микић и Татјана Марковић (уред.) *Музика и медији*, Факултет музичке уметности, Београд, 2004, 94–103.
17. Sabo, Anica, Analitičke nedoumice u tumačenju forme ronda, u Miloš Zatkalik i drugi (ured.), *Muzička teorija i analiza 1*, Fakultet muzičke umetnosti, Beograd, 2004. 91–101.
18. Сабо, Аница, Три акорда Златана Вауде, *Нови Звук*, 23, Београд 2004, 28–35.
19. Sabo, Anica, Jozef Hajdn: Londonske simfonije – proces oblikovanja teme epizode i prelaza, Miloš Zatkalik i drugi (ured.), *Muzička teorija i analiza 2*, Fakultet muzičke umetnosti, Beograd, 2005, 62–82.
20. Сабо, Аница, Полифонија педагошког, теоријског и композиторског рада Мирјане Живковић, *Нови звук*, Београд, 25, 2005, 5–13.
21. Сабо Аница, Василије Мокрањац: Начини реализације јединства циклуса, *Живот и дело Василија Мокрањца*, СОКОЈ–МИЦ, Београд, 2005, 75–85.
22. Sabo, Anica, The Concept and Status of the Subject Musical Forms at the Belgrade University-level Institution – History and Certain Key Methodological Questions, In: Tatjana Marković & Vesna Mikić (eds.), *Music and Networking*, FoM, Belgrad, 2005, 293–300.
23. Сабо, Аница, Проблематика термилошког одређења структурног плана музичког тока – музичка реченица, *Нови звук*, Београд, 2006, 27, 71–83.
24. Sabo, Anica, Prelazni oblik između dvodelne i trodelne pesme: suočavanje teorijskih postavki i analitičke prakse, u Miloš Zatkalik i drugi (ured.), *Zbornik Katedre za teorijske predmete 3*, FMU, Beograd, 2006, 145–169.
25. Sabo, Anica, Bartók Béla munkássága Szerbiában megjelent zenetudományi cikkek tükrében, *Hid, Irodalom Művészet Társadalomtudomány*, Novi Sad, A Matica srpska Könyvtára, 2006, 19–28.
26. Сабо, Аница, Јосип Славенски: Ауторске верзије свите *Са Балкана*, у: Мирјана Живковић (уред.), *Јосип Славенски и његово доба*, Музички информативни центар, Београд, 2006, 180–197.
27. Сабо, Аница, Процес обликовања песама у руковетима Стевана Ст. Мокрањца – Прилог проучавању музичке синтаксе, у Ивана Перковић-Радак и Тијана Поповић-Млађеновић (уред.), *Мокрањцу на дар 2006*, Београд –

- Неготин, Факултет музичке уметности – Дом културе Стеван Мокрањац, 2006, 131–156.
28. Сабо, Аница, Музичка реченица у Мокрањчевим Руковетима, *Мокрањац, часопис за културу*, Неготин, 2006, 4–10.
 29. Sabo, Anica, Različite mogućnosti određenja korespondentnih odnosa i muzičkom toku, u Miloš Zatkalik i drugi (ured.), *Zbornik Katedre za teorijske predmete 4*, FMU, Beograd, 2006, 48–59.
 30. Сабо, Аница, Написи о Александру Обрадовићу, *Мокрањац, часопис за културу* 9, Неготин, 2007, 32–35.
 31. Сабо, Аница, Милутин Раденковић, *Музикологија*, 8, Београд, 2008, 335–336.
 32. Sabo, Anica, A Contemporary Reading of the Original Principles of the Study of Musical Forms Establishing Relationships between Marx, Peričić and Skovran, Popović, In: Tatjana Marković & Vesna Mikić (eds.), *Musical Culture & Memory*, FoM, Belgrade, 2008, 325–330.
 33. Sabo, Anica, Aspects of Symmetry in Musical Flow – A Proposal for Classification, Miloš Zatkalik et al. (ed.), *Journal of the Department of Music Theory, Music Theory and Analysis, 1*, FoM, Belgrade, 2009, 143–152.
 34. Сабо, Аница, Активности војног оркестра у периоду после Другог светског рата (1947–1968), у: Весна Микић и Тијана Поповић-Млађеновић (уред.), *Тематски потенцијали лексикографских јединица о музичким институцијама*, Факултет музичке уметности, Катедра за музикологију, Београд, 2009, 71–79.
 35. Sabo, Anica, The Form of Variations – Steps in the Analytical Procedure, In: Miloš Zatkalik et al. (ed.), *Music Theory and Analysis*, FoM, Belgrade, 2010, 299–311.
 36. Sabo, Anica, Slovenački kompozitori u Srbiji – Davorin Jenko, Mihovil Logar, Zlatan Vauda, v: Jurij Fikfak i Ingrid Slavec Gradišnik (glavni urednici), *Tradiciones*, Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje in Glasbenonarodnospisnega inštituta, Ljubljana, 2010, 239–261.
 37. Сабо, Аница, Фуга у музици двадесетог века: Бела Барток *Први концерт за виолину и оркестар (1907) op. posthum* – први став, у: Драган Бошковић и др. (уред.), *Теоријске основе и претпоставке савремене музике*, Међународни научни скуп *Српски језик, књижевност, уметност*, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2010, 71–79.
 38. Сабо, Аница, Љубица Марић – *Пасакаља* – поступци у реализацији јединства музичког тока, у: Дејан Деспих и Мелита Милин (главни уредници), *Простори модернизма: Љубица Марић у контексту музике њеног времена*, Зборник радова са научног скупа, Музиколошки институт САНУ, Београд, 2010, 261–273.
 39. Сабо, Аница, Педагошки допринос Станојла Рајичића развоју музике у Србији, у: Соња Маринковић и Санда Додик (главне уреднице), *Традиција као инспирација*, Зборник радова са научног скупа, Дани Владе Милошевића, Бања Лука, 2010, 43–61.
 40. Сабо, Аница, Стваралачка поетика Мирјане Живковић, у: Валерија Каначки (ед.), *Женско писмо/ Српска музика у европском контексту*, Међународни

- научни скуп *Српски језик, књижевност, уметност*, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2011, 15–21.
41. Sabo, Anica i Maja Đukanović, Pomen poznavanja slovenskega jezika in kulture pri zaposlitvi mladih slovenskega rodu v Srbiji, u: *Mladi v presečišču, svetovnih sprememb*, rad štampan u izvodu, Inštitut za razvoj družbene odgovornosti, Maribor, 2011, 97.
 42. Sabo, Anica, The Concept and Function of Energy in Music: interference between theoretical thought and compositional poetics in the works of Berislav Popović, *Music Theory and Analysis*, The 9th International Conference, FoM, Belgrade, 13–15 May 2011, (abstract) 23.
 43. Sabo, Anica, Izgradnja novog koncepta muzičke teorije, u: Miloš Zatkalik (ured.), *U čast profesora Dejana Despića – povodom osamdesetog rođendana*, Fakultet muzičke umetnosti, Radovi sa Osmog godišnjeg skupa Katedre za muzičku teoriju, Fakultet muzičke umetnosti, Beograd, 2012, 69–90.
 44. Sabo Anica i Zoran Božanić, Dejan Despić: zbirka kontrolnih učila, u: Miloš Zatkalik (ured.), *U čast profesora Dejana Despića – povodom osamdesetog rođendana*, Fakultet muzičke umetnosti, Radovi sa Osmog godišnjeg skupa Katedre za muzičku teoriju, Fakultet muzičke umetnosti, Beograd, 2012, 79–90.
 45. Сабо, Аница, Изазови тумачења средишњег става у *Другом концерту за клавир и оркестар* Беле Бартока, у Соња Маринковић и Санда Додик (уред.), *Традиција као инспирација*, Академија умјетности и МД РС, Бања Лука, 2012, 392–409.
 46. Сабо, Аница, Бела Барток, Други концерт за виолину и оркестар, други став: остваривање јединства варијационе форме, у: Соња Маринковић и Санда Додик (уред.), *Традиција као инспирација*, Академија наука Републике Српске и Музиколошко друштво Републике Српске, Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци, 2013, 420–430.
 47. Сабо, Аница, Настава предмета Музички облици у средњим музичким школама, *Традиција као инспирација*, рад изложен на међународном научном скупу Владо С. Милошевић (етномузиколог, композитор и педагог), 12–13. април 2013. године рад штампан у изводу, 50–51.
 48. Sabo, Anica, Korelacija nastave istorije muzike i muzičkih oblika u srednjoj muzičkoj školi, *Balkan Art Forum Univerziteta u Nišu*, rad izložen na međunarodnom naučnom skupu 11–12. oktobar, 2013. godine, rad štampan u izvodu, 39.
 49. Anica Sabo, Kamerna dela Zlatana Vaude, u: VIII međunarodni naučni skup *Srpski jezik, književnost, umetnost*, 25–26. oktobar, 2013. Godine, Filološko-umetnički fakultet, Kraгујевац
 50. Sabo, Anica, Berislav Popovic's Methodological Contribution to the Analyses of Symmetry in the Musical Flow (abstract), In: *Music Theory and Analysis – The 10th International Conference Musical Semiotics 40 Years After*, Department of Music Theory, Faculty of Music, University of Arts in Belgrade, 19.

АНАЛИЗА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација *Испољавање симетрије у музичком облику – питања методологије анализе* постављена је као музичко-теоријско истраживање феномена испољавања симетрије са акцентом на преиспитивању методологије аналитичког поступка. Како се опус Беле Бартока сматра парадигматичним примером за испољавање најразличитијих типова симетрије, природно је донета одлука да се аналитички узорак дисертације веже за његов концертантни опус.

Дисертација је написана на 263 странице, стандардним фонтом величине 12 тачака и садржи Апстракт/Abstract и једанаест поглавља: 1. Увод, 2. Методологија анализе, 3. Музички ток, 4. Симетрија у музичком току, 5. Симболи примењени у раду, 6. Исходиште симетричне концепције циклуса – *Први концерт за виолину и оркестар*, 7. Пут ка симетричној концепцији циклуса – *Први концерт за клавир и оркестар*, 8. Афирмација симетричне концепције циклуса, 9. Закључак, 10. Списак коришћене литературе са 151 јединицом на српском, енглеском, руском, немачком, мађарском, чешком и словеначком језику и 11. Прилози, шематски прикази анализираних дела. Рад има 220 напомена и утемељен на кључној и релевантној литератури у овој области, а референце укључују и 14 ауторкиних објављених радова. Рад је опремљен са 78 студиозно и прецизно урађених примера/аналитичких шема у самом тексту и 11 прилога са шемама глобалног облика и појединачних сегмената форме. Примере и прилоге одликује систематичност, исцрпност и прецизност које се могу сматрати узорним.

У **Уводу** (7–15) се даје одређење предмета и циља истраживања, образлаже избор аналитичког узорка и отварају кључни проблеми који ће бити расправљани у наставку рада. Посебан значај дат је проблематици методолошких поставки анализе кроз критичко сагледавање теоријских полазишта на којима се заснива дисертација. Указује се на значај анализе симетрије као темељног, универзалног принципа конструисања форме, јер се њено испољавање може пратити у сваком музичком делу. Опредељено је да системско проучавање симетрије подразумева „уважавање методологије анализе музичког тока, издвајање и идентификацију врста симетрије и уочавање везе са стандардним формалним моделом и различитим композиционим техникама” (15).

Поглавље, **Методологија анализе** (15–21) посвећено је новом критичком читању изворних принципа науке о музичким облицима које је поставио А. Б. Маркс у 19. веку и успостављању аналитичког инструментаријума. Указивањем на Марксова кључна методолошка упоришта изведена је теоријска основа традиционалне анализе музичке форме. Посебно је сагледан развој дисциплине кроз радове директних следбеника А. Б. Маркса, указано је на значајан допринос руских теоретичара развоју традиционалне анализе, и издвојени су актуелни ставови кључних теоретичара из ове области уз посебно истицање оних који су значајно обележили развој теоријске мисли на високошколској установи у Београду.

Циљ ових сагледавања је успостављање аналитичке апаратуре која може да да основу за улазак у сложене процесе тумачења и разумевања музичког дела. Ауторка као изворно аналитичко упориште истиче само музичко дело, а као одлучујуће мерило за разматрање композиције идеју њене целовитости, која се изједначава са феноменом музичког тока, те тако акценат анализе поставља „на тумачење процеса обликовања и целовитости идејног система једног дела” (20). Наредно поглавље посвећено је терминолошком и методолошком појашњењу ових сложених процеса.

У трећем поглављу, **Музички ток** (21–54) указује се на ново усмерење традиционалне анализе чија основна својства опстају, али се резултати сагледавају у битно другачијим условима и окружењу. То подразумева, поред утврђивање оперативног аналитичког инструментарија и прецизирање терминолошких одредница. Кључни ослонци анализе музичког тока подразумевају сасвим прецизне кораке који се спроводе у циљу формирања спознаје о конституисању форме у конкретном музичком делу. Дато је тумачење општих појмова и издвојени су поједини аналитички кораци: а) прецизирање термина музички планови и њихова идентификација у музичком току, б) диференцијација музичких компоненти и њихових елемената, в) сагледавање типова граница и сегментација музичког тока, г) утврђивање односа између селектованих сегмената и д) идентификација различитих типова излагања и њиховог дејства на музички ток. Ови аналитички кораци су обрађени у издвојеним потпоглављима. Посебно се испитује сложено

подручје музичке синтаксе, нарочито музичке реченице која представља основну јединицу музичког тока. Истакнуто је да су сви аналитички захвати повезани и у међусобном садејству. Свако издвајање спроводи се у циљу спознаје појединих елемената садржаја музичког тока и има смисла једино у контексту разумевања целине. У околностима када је дејство свих музичких компоненти које утичу на реализацију музичког тока вишеструко испреплетено, није ни могуће пратити њихово изоловано дејство.

Већину поменутих појмова који се користе у анализи, музичка теорија је усвојила као препознатљиве термине који се, међутим, у пракси веома различито примењују. Не ретко се наилази на њихово синонимно коришћење, што је понекад сасвим прихватљиво, али може изазвати и веома озбиљне неспоразуме. То је разлог што је прецизирању терминологије посвећена додатна пажња. Ауторка подвлачи да њена примена подразумева стручно-теоријску прецизност, интегрисаност у целовитост систем и применљивост у аналитичкој пракси.

Назив четвртог поглавља је **Симетрија у музичком току** (55–70). Указано је на њену кључну позицију и истакнуто да је она, уз еквивалентност и разнородне интерактивне процесе, важна одредница анализе музичког тока јер оставља најдубљи траг у спознаји о кохерентности музичке форме. Ауторка истиче да су преузимање термина који примарно дефинишу геометријске трансформације и њихова примена у потпуно другачијим условима, могући једино уколико се примарне особине саме појаве уграде у нови контекст и тумаче у складу са њим. Посебно се истичу моменти од општег значаја за разумевање симетрије у музичком току, који примарно не подразумевају пропорционалност и дословно понављање. Управо уважавање промене, односно испољавања непотпуне еквивалентности симетрично постављених сегмената музичког тока отвара могућност свеобухватног разумевања и сагледавања симетрије музици.

Методолошки поступци анализе симетрије су ослоњени на универзалне принципе процеса обликовања музичког тока, што пружа могућност системског проучавања симетрије у музици, а не само њено евидентирање у одабраним музичким остварењима. Потпоглавља у којима се даје предлог класификације врста симетрије и посебно одређење разноврсних видова оса симетрије, представљају

основу за формирање аналитичке процедуре. Издвојене су *статичне* и *динамичне симетрије* и указано је на могућност честих и веома разноврсних прожимања различитих врста симетрија. Прву групу чине осна translација, ротација и рефлексија а другу симетрија пермутације, симетрија карактерног варирања и различити видови нарушавања статичних симетрија. Уочено је и да видови испољавања осе симетрије у музичком току такође могу бити различити. По месту налажења оса може бити постављена као вертикална или хоризонтална. Према начину испољавања она је материјализована или фиктивна, према функцији коју има представља радикалан рез или садржи обједињавајућа својства, а постоје и специфичне врсте оса симетрије (вишеструке и померајуће осе). С обзиром на аналитички узорак који се у раду користи у оквиру разматрања симетрије посебно је сагледано испољавање симетрије у процесу реализације циклуса.

У поглављу **Симболи коришћени у раду (70–76)** дат је њихов преглед према одређеним аналитичким областима. Различити симболи су саставни део аналитичке методе и репрезентују конкретне ситуације у музичком току. Од понуђених симбола поједини се већ користе у пракси, али су овом раду они систематизовани и допуњени. Посебно је значајно увођење симбола за идентификацију врста симетрија. С обзиром на то да симболи које укључује шематски приказ музичког тока изворно немају својства феномена који приказују (музички ток), они нису у позицији да сами по себи пруже одговарајуће спознаје о музичком делу, али су њен важан део.

У поглављима која следе **Исходиште симетричне концепције циклуса (77–114)**, **Пут ка симетричној концепцији циклуса (115–162)** и **Афирмација симетричне концепције циклуса (162–234)**, анализом концерата Беле Бартока из раног и средњег стваралачког периода конкретно се сагледава валидност и примењивост предложене методологије. У аналитичким разматрањима се испољавање симетрије у оквиру појединачних сегмената музичког тока сагледава у функцији разумевања глобалне симетричне концепције циклуса. У оквиру појединачних ставова разматра се испољавање симетрије у музичком току и идентификација формалног модела. Прати се дејство свих музичких планова, а посебно тематског. Уочено је да код Бартока тематски план има водећу улогу у

испољавању симетрије. Мотив, као његов основни градивни елемент, кључни је ослонац реализације симетричне концепције циклуса.

У *Првом концерту за виолину и оркестар* посебна пажња је усмерена ка видовима испољавања динамичних симетрија, независно од тога да ли је реч о нарушавању статичне или њиховог показивања као симетрија пермутација и симетрија карактерног варирања. Уочено је да њихово снажно дејство на процес обликовања циклуса доминира над такозваним статичним, осним симетријама. Примена предложеног начина анализе симетрије, омогућила је и евидентирање утицаја осних симетрија, посебно осне рефлексије. Оса симетрије се на свим нивоима реализације форме манифестује као фиктивна, носи изразито обједињавајућа својства што се најјасније сагледава на нивоу глобалне форме. Посебно је указано на оне видове испољавања симетрије који у делима из средњег стваралачког периода добијају пуну афирмацију.

На нивоу целине у *Првом концерту за клавир и оркестар* уочено је испољавање садејства транслаторне симетрије и рефлексије са материјализованом осом, уз доминантно изражен утицај симетрије карактерног варирања. Транслација и рефлексија се у циклусу преплићу, али рефлексија испољава већу разноврсност и прецизније деловање на реализацију музичког тока те самим тим добија већи значај. Оса се профилише као самостална категорија и значајно је усмерена ка обједињавању сегмената музичког тока који је окружују. Уз велики утицај који осне симетрије имају на процес обликовања овог дела, ипак је неспорно је да највећи значај у делу носе динамичне симетрије, посебно симетрија карактерног варирања. Основни покретач ове врсте симетрије је лоциран у уводу из кога се мотивски садржај садржај 'расејава' у све поре музичког ткива концерта. Осамостаљивање осе симетрије, и јачање утицаја осне рефлексије два су кључна момента која на одређени начин обезбеђују континуитет у односу на претходно дело, али су истовремено изузетно важни у процесу развоја симетричне концепције циклуса каква се налази у каснијим Бартоковим делима.

У *Другом концерту за клавир и оркестар* најснажније дејство на нивоу циклуса има рефлексија са материјализованом осом симетрије. Други став има функцију централне тачке, осе, која раздваја два симетрично постављена ентитета –

први и трећи став. Епицентрална тачка је други став, односно његов средишњи део (**Б – Престо**), сегмент који се изразито диференцира у односу на околину, носи висок степен аутономије музичког садржаја, радикално засеца музички ток и представља осу симетрије. Рефлексија са материјализованом осом симетрије, која у музички ток циклуса уноси радикални рез, сматра се особеном творевином Бартоковог стваралачког умећа. Динамичне симетрије у овом концерту имају донекле подређену улогу у процесу реализације глобалне форме. Њихово дејство се исказује афирмацијом симетрије карактерног варирања у процесу реализације осе симетрије (други став) и симетрије пермутације у ставовима који окружују осу (спољни ставови).

Глобална концепција циклуса *Другог концерта за виолину и оркестар* показује прегледну утемељеност на транслаторној симетрији са материјализованом осом а под одређеним условима може се уочити и дејство осне рефлексије. Симетрично постављени ставови (први и трећи) носе висок степен еквивалентности на свим музичким плановима. Лагани став, у функцији осе симетрије, уноси контраст али је могуће уочити и сродност са околним ставовима. С обзиром на то да у музички ток уноси контраст, оса симетрије представља рез у глобалној концепцији циклуса, али у извесној мери 'пропушта' карактеристике првог става према финалу. Након овог концерта (у коме је веома особен систем обликовања целине дошао до својеврсног врхунца) Бела Барток напушта концепцију циклуса која је у једном значајном стваралачком периоду била знак распознавања његове музике. То не значи да у делима насталим након другог виолинског концерта не постоје симетрични односи сегмената музичког тока унутар циклуса, али су они смештени у контекст који подразумева неки други и другачији вид испољавања симетрије.

У **Закључку** (235–241) су сумирани резултати и указано је на прожетост два међусобно садејствујућа поља истраживања. Једно је пратило формирање аналитичког инструментарија који може да методолошки подржи разматрање симетрија у музичком току. Друго поље је суочавање са веома сложеним процесом доказивања валидности методе анализе и утврђивање разнородних видова испољавања симетричне форме у делима Беле Бартока. Мада је у докторској

дисертацији примена методологије анализе која се ослања на сагледавање различитих видова испољавања симетрије испитивана само на Бартоковом концертантном опусу, она може да прати различите промене композиционих система и индивидуалне ауторске поетике јер као аналитичка метода има потенцијал за сваковрсну даљу надградњу. Истакнута је ауторкина пуна свест о томе да се све законитости обликовања једног музичког дела тешко могу до краја разоткрити, али и уверење да ослонац на аналитичке доказе који произилазе из разумевања симетрије у музичком току може довести до креативне, стваралачке и научно утемељене спознаје музичког дела.

ЗАВРШНА ОЦЕНА

Докторска дисертација мр Анице Сабо је резултат обимних вишегодишњих истраживања. У нашој средини она има пионирски значај јер даје допринос научном утемељењу уже дисциплине Музички облици. Кроз критичку свеобухватну дискусију битних методолошких питања музичке анализе дат је допринос профилисању аналитичког инструментаријума с циљем да се осветле видови испољавања симетрије у музичком делу. Ауторкин предлог методологије је суштински укорееен у традиционалној анализи, али доноси систематично и доследно преиспитивање и развој њених базичних методолошких принципа. Примена новог аналитичког инструментаријума дала је оригиналан и надахнути начин тумачења композиционих поступака Беле Бартока дајући вредан прилог осветљењу сложеног музичког ткања његових партитура са минуциозним препознавањем развојних процеса и недвосмисленим спознавањем и дефинисањем кохезионих елемената у њиховој вишеструкој слојевитости. Техничка опремљеност ауторкиних шематских приказа обликотворних процеса импонује због прецизности и јасноће.

Оцењујући да докторска дисертација мр Анице Сабо *Испољавање симетрије у музичком облику – питања методологије анализе* представља вредан и оригиналан допринос наукама о уметности, чланови Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације са задовољством предлажу Већу интердисциплинарних

студија и Сенату Универзитета уметности да прихвате овај Извештај и да покрену процедуру за јавну одбрану докторске дисертације мр Анице Сабо.

Чланови Комисије:

.....
Др Мирјана Веселиновић Хофман,
редовни професор ФМУ

.....
Др Миодраг Шуваковић,
редовни професор ФМУ

.....
Др Весна Микић,
ванредни професор ФМУ

.....
Др Леон Штефанија,
редовни професор Филозофског факултета
Универзитета у Љубљани – коментор

.....
Др Соња Маринковић,
редовни професор ФМУ – ментор

У Београду,
25.02.2014.